

Πρόλογος

Στο ειδικό επιστημονικό περιοδικό *Child Abuse and Neglect*, το 1999, ο παγκοσμίου φήμης ειδικός σε θέματα πρόληψης της παιδικής κακοποίησης David Finkelhor, επισήμανε αυτά που έχουν γίνει και αυτά που απαιτούνται ακόμη για τη μείωση της παιδικής κακοποίησης:

Πρώτον, χρειαζόμαστε ορθά επιδημιολογικά στοιχεία ώστε να εξετάσουμε τον τόπο και την πηγή του προβλήματος της παιδικής κακοποίησης, καθώς επίσης να εΐμασμε ικανοί να ανιχνεύσουμε και να ενισχύσουμε την απάντηση στις προσπάθειες μας. Αυτό είναι κάτι που δυστυχώς δεν έχουμε καταφέρει, τουλάχιστον στο επίπεδο που θα ικανοποιούσε κάποιον ειδικό επιδημιολόγο δημόσιας υγείας. Δεύτερον, χρειαζόμαστε πειραματικές έρευνες για να αξιολογήσουμε νέες αλλά και ήδη υπάρχουσες πρακτικές, ώστε να καταλήξουμε στο τι είναι αυτό που δουλεύει τελικά. Κατά την παρούσα περίοδο, πρακτικά δεν έχουμε τίποτα, πέρα από κάποιες πρακτικές που αφορούν στην επίσκεψη στο σπίτι και άλλες που αφορούν στη θεραπεία της σεξουαλικής κακοποίησης. Υπάρχει περισσότερη επιστήμη στο χαρτί του αλέτας που χρησιμοποιούμε καθημερινά, παρά σε αυτά που έχουμε να προσφέρουμε σε παιδιά και οικογένειες που βρίσκονται σε κίνδυνο κακοποίησης.

Επτά χρόνια αργότερα, οι υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί (Μ.Κ.Ο) και οι διεθνείς επαγγελματικοί σύλλογοι έκαναν ουσιώδη πρόοδο, αφυπνίζοντας τις κοινωνίες από την άγνοια για το μέγεθος και τις σοβαρές συνέπειες της παιδικής κακοποίησης. Ωστόσο, η αξιοπιστία των επιδημιολογικών στοιχείων παραμένει υπό εξέταση και έτσι υπάρχει έλλειψη αξιόλογων πρακτικών πρόληψης. Οι περισσότερες επιδημιολογικές μελέτες, από το 1999, προέρχονται από τη Βόρεια Αμερική και - εκτός από κάποιες ανεξάρτητες έρευνες σε ορισμένες δυτικές ευρωπαϊκές χώρες και τις μελέτες WORLDSAFE στη Βραζιλία, Χιλή, Αίγυπτο, Ινδία και τις Φιλιππίνες- δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου μεθοδολογικές επιδημιολογικές μελέτες. Τα στοιχεία που αφορούν στην πρόληψη είναι ακόμη πιο άνισα μοιρασμένα αφού οι περισσότερες μελέτες βασίζονται σε στοιχεία από τη Βόρεια Αμερική.

Η αποτυχία να αξιολογηθούν τα προγράμματα που θα βοηθήσουν στη μείωση της παιδικής κακοποίησης οδήγησε παράλληλα κυβερνήσεις, Μ.Κ.Ο. και διεθνείς οργανισμούς ανά τον κόσμο, να θεωρήσουν την παιδική κακοποίηση μέρος της μέριμνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μέσω της Συνθήκης των Δικαιωμάτων του Παιδιού (*Convention on the Rights of the Child*). Στην αναφορά της Γενικής Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών με θέμα τη Παιδική Βία (*United Nations Secretary General's Report on Violence Against Children, 2006*), σημειώνεται ότι πολλές κυβερνήσεις έχουν δεσμευτεί κάνοντας εκτεταμένες προσπάθειες να αναμορφώσουν το νομικό πλαίσιο που απευθύνεται στην παιδική κακοποίηση. Ταυτόχρονα αυτές οι προσπάθειες - όπως παραδέχονται και οι ίδιες οι κυβερνήσεις - έρχονται σε αντίθεση με τη χαμηλή επένδυση που γίνεται σε πρακτικές και σε προγράμματα που θα τεκμηριώνουν την επιδημιολογία της παιδικής κακοποίησης, θα αναλαμβάνουν παρεμβάσεις, θα παρατηρούν τα αίτια και θα καταγράφουν τις συνέπειες των παρεμβάσεων.

Ακολουθούν οι σπουδαιότερες αιτίες που δημιουργούν το χάσμα ανάμεσα στη δέσμευση για πρόληψη που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην ουσιαστική επένδυση σε πολιτικές και προγράμματα πρόληψης.

- Η παιδική κακοποίηση παραμένει για αρκετούς ένα εξαιρετικά ευαίσθητο θέμα, κάτι το οποίο δεν είναι εύκολο να συζητήσει κανείς ιδιαιτέρως, πόσο μάλλον να μιλήσει για αυτό σε κάποια δημόσια συζήτηση.
- Η πρόληψη της παιδικής κακοποίησης δεν αποτελεί προτεραιότητα των πολιτικών, παρόλη την κλιμάκωση του προβλήματος και την αυξημένη συνειδητοποίηση ότι προκαλεί σημαντικό κοινωνικό κόστος. Η σχετική έλλειψη πολιτικής βούλησης αυξάνεται από την έλλειψη κατανόησης των επιπτώσεων της παιδικής κακοποίησης στην υγεία και την κοινωνία και των οικονομικών συνεπειών στις υπηρεσίες υγείας. Όπως έδειξαν οι τελευταίες μελέτες, η κακοποίηση και άλλες ανυξοότητες κατά την νηπιακή και παιδική ηλικία, συνδέονται με ένα ευρύτερο φάσμα συμπεριφορών κινδύνου για την υγεία κατά την ενηλικίωση. Με αυτόν τον τρόπο η κακοποίηση συμβάλλει απευθείας σε κάποιες από τις κύριες αιτίες θανάτου και χρόνιων ασθενειών.
- Επίσης υπάρχει έλλειψη γνώσης σχετικά με τον τρόπο που οι στρατηγικές πρόληψης ασθενειών και η προαγωγή της δημόσιας υγείας μπορούν συμβάλλουν στην πρόληψη της παιδικής κακοποίησης. Αυτές οι στρατηγικές πρόληψης στοχεύουν στους παράγοντες αιτίας και διατήρησης του φαινομένου σε ατομικό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο. Επιδίωξη τους είναι η μείωση της έκτασης της παιδικής κακοποίησης στον πληθυσμό που στοχεύουν. Υπάρχουν ήδη αξιολογημένα στοιχεία που δείχνουν ότι ορισμένες από αυτές τις στρατηγικές είναι αποτελεσματικές. Κάποιες άλλες στρατηγικές δείχνουν πολλά υποσχόμενες, ωστόσο χρειάζονται την ερευνητική αποτίμηση αναφορικά με την έκβαση τους, ενώ αρκετές από τις υπόλοιπες θεωρούνται αποτελεσματικές χωρίς όμως να έχουν αξιολογηθεί.

- Η επένδυση στην αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης εμποδίζεται από τη συντηρητική απαίτηση περί άμεσης ανταπόδοσης, μια απαίτηση όμως που δεν είναι πάντοτε εφικτό να ικανοποιηθεί από τα προγράμματα πρόληψης, τα οποία συνήθως απαιτούν αρκετό βάθος χρόνου ώστε να εμφανιστούν οι επιδιωκόμενες επιδράσεις.

Το να εντείνει επομένως κάποιος τις προσπάθειες στο θέμα της πρόληψης της παιδικής κακοποίησης προϋποθέτει ότι θα γίνει κατανοητή η σημαντικότητα του προβλήματος. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από ορθές επιδημιολογικές μελέτες που θα επισημαίνουν τον τρόπο και τον τόπο που γίνεται η κακοποίηση και θα υπολογίζουν τις συνέπειες και το κόστος. Έτσι μπορεί να προκύψει ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή των προγραμμάτων πρόληψης, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη τους παράγοντες αιτίας και διατήρησης του φαινομένου.

Το παρόν βιβλίο (*Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence*) αποτελεί μία συντονισμένη έκδοση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO) και της Διεθνούς Κοινότητας για την Αποτροπή της Παιδικής Κακοποίησης και Παραμέλησης (ISPCAN). Επιδιώκει να προσφέρει βοήθεια σε κυβερνήσεις, Μ.Κ.Ο. και διεθνείς οργανισμούς στην ανάληψη επιστημονικά ενημερωμένων προγραμμάτων για την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης. Η τελική επιδίωξη είναι ένας κόσμος στον οποίο όλες οι χώρες θα συνεργούν στην παρεμπόδιση της παιδικής κακοποίησης, εφαρμόζοντας αποτελεσματικά προγράμματα πρόληψης βασισμένα σε επιδημιολογικά ευρήματα και τοπικές επιστημονικές μελέτες.

Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, αυτός ο οδηγός συνιστά μελλοντικές προσπάθειες ώστε να μελετηθεί επιδημιολογικά η παιδική κακοποίηση και να εφαρμοστούν στρατηγικές πρόληψης με στόχο την ανάπτυξη μιας επιστημονικά τεκμηριωμένης βάσης αναφορικά με τη διάσταση, τις συνέπειες και την αποτροπή του προβλήματος. Συνεπώς οι μελλοντικές προσπάθειες πρέπει να σχεδιάζονται, να οργανώνονται και να γράφονται με κατάλληλο τρόπο, τόσο για δημοσίευση στον επιστημονικό τύπο, αλλά και για να μπορούν να τροφοδοτούν τις εθνικές και διεθνείς προσπάθειες για την πρόληψη. Επειδή οι μέχρι τώρα επιτεύξεις είναι ελάχιστες, ακόμη και κάποια μέτρια επιτυχία του στόχου σε χώρες χαμηλού ή μέτριου οικονομικού επιπέδου θα καταφέρουν να προσφέρουν αρκετά στο πεδίο της πρόληψης. Έτσι το πρόβλημα της παιδικής κακοποίησης θα μπορέσει να βρεθεί ισάξια ανάμεσα στα άλλα σημαντικά προβλήματα δημόσιας υγείας με δια βίου συνέπειες στα παιδιά, όπως είναι το AIDS, το κάπνισμα και η παχυσαρκία, για τα οποία γίνονται ήδη σημαντικές επενδύσεις τόσο για επιδημιολογική καταγραφή όσο και για την πρόληψη.

Etienne Krug

Director, Department of Injuries and Violence Prevention
World Health Organization, Geneva, Switzerland